

Å lese bilder i *Vrimlebok*-serien

Vrimlebok-serien av Rotraut Susanne Berner er tekstløs og består av fem bøker. Oppslagene er i A3-størrelse og byr på ulike scener fra Vrimlebyen og området rundt. Scenene er rike på detaljer – som skapt for å myldre i. På baksiden av den enkelte boka presenteres hovedpersonene, og disse har gjerne også roller i de andre bøkene. Mangfoldet i bøkens illustrasjoner gjør det lett for en voksen å engasjere ulike barnegrupper i en samtale, uavhengig av barnas alder, interesser og språklige erfaringer. Bøkene kan leses utallige ganger og likevel inspirere til nye samtaler.

Hver bok inneholder

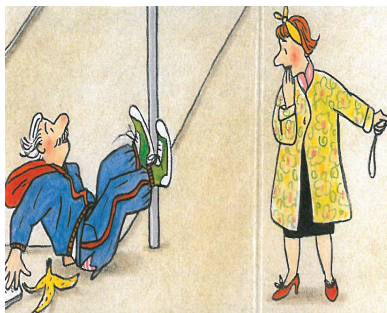
- mange scenskifter
- flere personer og hendelsesforløp i hvert bilde
- parallelle hendelsesforløp som utvikler seg gjennom boka

Mulighetene for fokusskifte gjør fortellingene svært fleksible. På denne måten kan barna lett få en sentral rolle i å lage fortellingene ved å beskrive og forklare hva de ser. Slike barneaktive og undrende samtaler skaper et godt grunnlag for arbeid med barns språk.

Ved å kombinere flere av vrimlebøkene i en lesestund kan vi samtale om

- hendelser som skjer om dagen versus om natt, eller på ulike årstider
- hvordan samme scene, for eksempel en byggeplass, endres i løpet av et år
- hvordan hendelsesforløpet rundt en hovedperson utvides i den neste boka

Bruk av illustrasjonene i samspill med de yngste barna

Samtaler om handlinger og objekter gir større språklig variasjon og læring for de yngste barna enn for eksempel pekebøker, der fokuset ofte er på benevning og utpeking av objekter. I *Vårvrimleboka* møter vi Anders, som er ute på joggetur. Anders snubler i et bananskall og ødelegger buksa si.

I samtalen om bildet ovenfor blir barna presentert for verbene *falle* og *ødelegge* og substantivene *bananskall* og *bukse*. I yngre alder er forståelse av noen ordklasser, som verb og substantiv, mer sentrale enn andre. Disse ordklassene fungerer som byggesteiner i språket vårt. Det er for eksempel vanskelig å få med seg innholdet av setningen «mannen falt på et bananskall» dersom vi mangler forståelse av ordene *mannen* og *falt*.

Bøkene følger flere personer i kombinasjon med ulike hendelser. Ved å lese bildene i vrímlebkene får barna erfaringer med et mangfold av både verb og substantiv. I stedet for å la barna fokusere på substantiv, slik som i pekebøker, åpner dermed bruk av vrímlebkene for et utvidet fokus. Disse erfaringene kan danne grunnlag for at barna senere kan ta i bruk lett forståelige toordsytringer.

Samtalen om hendelsene i vrímlebkene har også den fordelen at barna får tilgang til et mer avansert ordforråd, grammatikk og flerordsytringer.

Bruk av illustrasjonene i samspill med barn som har litt mer leseerfaring

Barn som har litt mer erfaring med å lese bøker, kan ha glede av å følge enkeltpersoner gjennom bokas ulike sceneskifter. Med litt voksenstøtte kan barna i *Vårvrímlebok*¹ se at Ellen plastrer håndflaten som Anders skadet da han falt på bananskallet.

På denne måten bidrar fortellingen, og de rike og detaljerte illustrasjonene, til at samtalen utvides. De kan da fokusere på årsak- virkningssammenhenger (Han datt, derfor fikk han hull i buksa) og på bruk av beskrivende ord som adjektiv (Hunden er sint) og adverb (Han blør mye). Samtaler med slike utvidelser gir tilgang til en variert og fin måte å arbeide med barnas språk på for barn med litt mer leseerfaring.

Bruk av illustrasjonene i samspill med eldre barnehagebarna

Eldre barn med kjennskap til hovedpersoner i ei bok kan ha glede av å se hvordan historien rundt en person utvikler seg i de neste bøkene. I *Nattvrímleboka* kan vi se Anders og en høygravid Ellen slappe av på en benk i parken.

Eldre barn skjønner fort hvordan bøkene er bygget opp, og vil trenge mindre støtte av voksne for å komme på sporet av de ulike fortellingene. Samtalene blir dermed mer barnestyrt. Gjetting på hva som kommer til å skje, beskrivelse og tolkning av hva som

har skjedd, samt refleksjon over hvorfor det skjedde, skaper utgangspunkt for felles undring.

En voksen og en gruppe barn i 3–4-årsalderen snakker om Anders, som hver morgen tar en joggetur. I «Vintervrimleboka»² tar Anders en pause i joggingen og starter utstrekningsøvelser.

Den voksne: Hva gjør Anders?

Elias: Han tar av seg skoen. Han skal gå uten sko i gjørmen.

Nina: Han vil hive sand.

Elias: Han vil hive skoen sin i gjørmen.

Petter: Han står som en statue.

Janne: Han strekker beina sine.

(Fortsettelse følger.)

Samtalen kan da utvides fra et her-og-nå-språk (for eksempel: «Han står som en statue») til et der-og-da-språk (for eksempel: «Han vil hive sand»)³ samtidig som den bidrar til en barneaktiv leseform. Barn som er muntlig aktive under leseaktiviteter, utvider både språkforståelsen sin og egen muntlig formidlingsevne.

Bruk av illustrasjonene i samspill med flerspråklige barn

Flerspråklige barnehagebarn kan ha god nytte av å få erfaringer med morsmål og norsk parallelt. Her kan de tekstløse vrimlebøkene være et godt alternativ. Foreldre og personalet i barnehagen kan lese samme bok parallelt – foreldre leser da boka på eget morsmål, mens barnehagen leser boka på norsk.

Det tekstløse aspektet ved vrimlebøkene har også andre fordeler: Bokseriens rike illustrasjoner, og summen av enkelthistorier, gjør at vi kan tilpasse samtalene rundt boka til barnets alder og interesse. Vi kan også tilpasse den språklige formidlingen til barnets språkferdigheter på norsk. Skulle barnet for eksempel ha behov for at formidlingen skjer via enkeltord, eller enkle ytringer på norsk, er dette fullt mulig å få til.

De ulike scenene i Vrimlebyen og områdene rundt, i kombinasjon med de dagligdagse hendelsene som illustreres, gjør det lett å introdusere barna for norske ord barna ofte møter i barnehagehverdagen sin. Dess flere av de norske hverdagsordene barnet forstår, dess lettere blir det å delta i lek og samtaler med andre barn og voksne.

Den voksne som observatør under lesing

Vi kan få et innblikk i barnas språkmestring ved å observere deres innspill i samtalene rundt boka. Det kan være nyttig å merke seg hvor fort et barn tar i bruk nye ord eller små ytringer dere har samtalt om. Slike observasjoner kan gi et verdifullt bilde av hvor mange erfaringer et barn trenger før et ord eller en ytring blir en del av dets aktive språk.

Når observasjon og arbeid med språk går hånd i hånd

I eksempelet nedenfor møter vi Fatima på 3 ½ år. Fatima har et begrenset ordforråd på norsk. Noen ganger uttrykker hun seg med 2–3-ordsytringer, som «Spise mat». Andre ganger kan hun uttrykke seg i lengre og mer fullstendige ytringer. For de voksne på Fatimas avdeling høres språket hennes bra ut. Systematisk observasjon av leseøker avdekker likevel at Fatima kjenner færre ord på norsk enn tidligere antatt. Observasjonen viser fravær av bl.a. flere substantiv og verb knyttet til dagliglivet, som ord for ulike typer mat. Ved å bruke denne kunnskapen aktivt i planleggingen av neste lesing av *Vintervrimleboka* legger den voksne til rette for følgende samtale rundt boka.

Den voksne peker på Anders i boka og spør: Hva skal Anders nå?

Fatima: Spise mat.

Jørgen: På restaurant.

Den voksne: Anders skal på restaurant. Hva tror du han vil spise, Fatima?

(Samtalen fortsetter.)

Når samtalen utvides til hva Anders vil spise på restauranten, får Fatima vise hvilke ord hun kan for mat. I samtalen som så utspiller seg, kan den voksne og Fatima i felleskap finne fram til relaterte ord som over tid kan settes inn i sammenhenger, utforskes i fellesskap og gis mening. På denne måten kan observasjon og arbeid med barns språk via lesing av vrimlebøker gå hånd i hånd – i et systematisk arbeid for å utvide barns språkkompetanse.

¹ Berner, Rotraut Susanne (2011). *Vårvrimleboka*. Oslo: Samlaget.

² Berner, Rotraut Susanne (2011). *Vintervrimleboka*. Oslo: Samlaget.

³ Høigård, Anne (2015). *Barns språkutvikling. Muntlig og skriftlig*. Oslo: Universitetsforlaget.